
6

СУДОВА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.79>
УДК 343.98

Катерина Петрівна Проскура
доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник

E-mail: kateryna.proskura@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ВІДПРАЦЮВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В УСТАНОВАХ ШЛЯХОМ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОСАДОВИХ ОСІБ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

В статті розглянуто способи і можливості пошуку інформації про фізичних осіб з використанням відкритих джерел інформації як елемент відпрацювання корупційних ризиків на підприємстві, установі, організації, в частині виявлення та дослідження корупційних дій посадових осіб – носіїв корупційних ризиків.

Ключові слова: відкриті джерела інформації, корупція, корупційне діяння, посадова особа, корупційний ризик, носій корупційних ризиків.

Постановка проблеми. Проблема протидії вчиненню корупційних дій політичними діячами, державними службовцями та посадовими особами підприємств набуває все більшого значення і актуальності у вітчизняній і зарубіжній практиці. Суттєву роль в цьому відіграє інформаційна революція, нові умови поширення та доступу до інформації, нове, більш публічне, інформаційне поле, поширення застосування Інтернету для спілкування, пошуку та обміну

інформацією, присутність в соціальних мережах, стільникові канали комунікації та різноманітні меседжери, псевдо-телефонія. Інформація стає більш публічною, доступною та відкритою, а через відкритість інформації – більш доступними є й способи її отримання, аналізу та інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведення оцінки корупційних ризиків регламентується Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (далі – Закон № 1700) [2], ним же визначено і коло суб'єктів, відносно яких така оцінка здійснюється обов'язково. Зокрема, згідно ст. 61 Закону № 1700, «Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи».

Мета дослідження. Мета статті полягає у з'ясуванні способів і можливості пошуку інформації про фізичних осіб з використанням відкритих джерел інформації як елемента відпрацювання корупційних ризиків на підприємстві, установі, організації, в частині виявлення та дослідження корупційних дій посадових осіб – носіїв корупційних ризиків.

Викладення основного матеріалу. В процесі оцінки корупційних ризиків ключовим моментом є визначення кола осіб, які є носіями ризиків скоєння корупційних дій на підприємстві / організації, а в подальшому – відпрацювання їх дій, поведінки, зав'язків з іншими працівниками та сторонніми особами. Важливо визначити внутрішні та зовнішні по відношенню до підприємства / організації зацікавлені сторони (третья сторона), їхні інтереси та взаємозв'язки, які можуть впливати на появу корупційних ризиків та корупційних вчинків, або можуть сприяти зменшенню ризиків та запобіганню корупційних вчинків.

Внутрішні зацікавлені сторони – це керівники або інші працівники установи, які безпосередньо задіяні у функціях та процесах установи, мають вплив на події та процеси прийняття рішень. До внутрішніх зацікавлених сторін, перш за все, відносяться: керівництво установи, власники бізнес процесів установи та задіяні в процесі працівники.

Зовнішні зацікавлені сторони – це юридичні та неюридичні суб'єкти, в інтересах яких функціонує установа, та які безпосередньо чи опосередковано залежні від діяльності установи, а також юридичні особи вертикального підпорядкування та горизонтальних взаємовідносин. До зовнішніх зацікавлених сторін відносяться, наприклад: об'єкти регулювання, споживачі адміністративних послуг, постачальники, органи державної та місцевої влади, громадські організації, засоби масової інформації, тощо.

У даному аспекті важливу інформацію щодо кола визначених носіїв корупційних ризиків можна отримати, досліджуючи загальнодоступні джерела інформації з мережі Інтернет, інформацію з соціальних мереж та застосовуючи існуючі в вільному доступі «боти» для автоматичного опрацювання інформації про фізичних осіб.

Чи є таке дослідження законним та чи не порушує воно конфіденційність відпрацьовуваних осіб? Звертаємо увагу, що законодавством України захищаються персональні дані про фізичних осіб з метою запобігання їх несанкціонованому поширенню та використання не в інтересах фізичних осіб. При

цьому, під персональними даними завжди розуміється інформація про фізичну особу, при чому лише живу особу (ст. ст. 24 і 25 Цивільного кодексу України [1] (далі – ЦК України)). Враховуючи положення Закону України «Про захист персональних даних» і ЦК України, інформація про померлу особу не є її персональними даними. В той же час законодавством може бути заборонено віднесення певних персональних даних фізичної особи до конфіденційної інформації. Відкритою є, наприклад, така інформація:

– прізвища, імена, по батькові фізичних осіб, які отримали бюджетні кошти, отримали у володіння, користування чи розпорядження державне та / або комунальне майно (ч. 5 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [5]);

– персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень (ч. 2 ст. 5 Закону «Про захист персональних даних» [4]).

В обох випадках прізвища, імена, по батькові фізичних осіб, які отримали бюджетні кошти або займають певну посаду, є їх персональними даними, адже ці відомості дають змогу ідентифікувати конкретну особу. Проте будь-які дії із відкритими персональними даними, наприклад, збирання, поширення тощо, не підпадають під регулювання Закону України «Про захист персональних даних». І хоча це прямо не закріплено у цьому Законі, проте таке розуміння логічно випливає із його положень, адже усі дії щодо обробки (збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем) спрямовані на захист саме тих персональних даних, які є конфіденційною інформацією. Інакше, на володільця покладался б надмірний тягар обов'язків (наприклад, повідомляти суб'єкта персональних даних про зміну, видалення чи знищення його персональних даних відповідно до ст. 21 Закону України «Про захист персональних даних» [2]), які неможливо було б виконати на практиці. Це фактично паралізувало б роботу будь-яких володільців таких даних.

Ці дані є відкритими у доступі відповідно до законодавства і не можуть бути віднесені до конфіденційних навіть за бажанням відповідної особи. Будь-хто може обробляти їх без обмежень. До конфіденційної не може бути віднесено й іншу інформацію про посадових чи службових осіб (наприклад, відомості про освіту, досвід роботи, знання іноземної мови, відсутність судимості тощо), якщо до посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, встановлені відповідні кваліфікаційні чи інші обов'язкові для займання цієї посади вимоги.

У частині важливих для опрацювання напрямів пошуку інформації про фізичну особу виділимо: пошук усіх наявних у фізичної особи електронних адрес; пошук номерів телефонів, які мають відношення до фізичної особи, пошук місць реєстрації; дописи та контакти у соціальних мережах та месенджерах, пошук фото та зображень за участю фізичної особи.

Далі розглянемо окремі процедури та аспекти пошуку інформації про фізичну особу за обраними напрямками.

Електронні адреси. Для пошуку наявних електронних скриньок носія корупційного ризику та осіб, що мають з ним зв'язки можна використовувати Інтернет-ресурси: Mail Tester, Anymail Finder, Hola Connect, Rocket Reach. Ключовими словами для пошуку наявних скриньок можуть бути особисті дані особи (прізвище, ім'я, назва компанії, де особа працює або працювала раніше, дата народження, місце народження, «нік» у соціальних мережах). Ідентифікувавши електронну адресу, особа стає доступною для «сліпого» спілкування.

Аккаунти у соціальних мережах. Важливу інформацію про досліджувану особу, в тому числі і про її особисту електронну скриньку, телефон, особисті дані, можна отримати аналізуючи аккаунти у соціальних мережах та меседжерах (наприклад Facebook, Skype, Instagram, Twitter).

Телефони. Простим способом пошуку контактів про фізичну особу є безкоштовні витяги з Єдиного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (usr.minjust.gov.ua/content/free-search), далі – ЄДР. Такий пошук дасть результати, якщо досліджувана особа зареєстрована як фізична особа – підприємець або є керівником юридичної особи. У подальшому, в зв'язку із внесеними змінами до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV [3], у ЄДР буде підлягати інформація про інформація про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, зокрема, й кінцевого бенефіціарного власника її засновника, якщо засновник – юридична особа: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), а також повне найменування та ідентифікаційний код (для резидента) засновника юридичної особи, у якому ця особа є кінцевим бенефіціарним власником, характер та міра (рівень, ступінь, частка) бенефіціарного володіння (вигоди, інтересу, впливу).

Про зв'язки досліджуваної особи з іншими підприємствами і фізичними особами інформацію можна отримати з використанням програмних продуктів: youcontrol.com.ua, <https://clarity-project.info>, які носять інформацію як про діючі, так і про попередні зв'язки між фізичною особою та суб'єктом господарювання (перебування на посаді директора, володіння корпоративними правами в минулому).

Крім того, за номером телефону можна ідентифікувати особу, якій цей номер належить з використанням ресурсу [@info_baza_bot](https://t.me/info_baza_bot). Даний ресурс дозволяє ідентифікувати особу, якій належить телефон за наступними ідентифікаторами: прізвище, ім'я, по-батькові; фото, посвідчення водія, електронна пошта.

Адреса реєстрації фізичної особи. Місце реєстрації фізичної особи можна знайти з використанням ресурсу poter.org. Даний ресурс дає

можливість за власним ім'ям на прізвищем фізичної особи визначити її телефон (за наявності), дату народження, населений пункт та адресу реєстрації.

Додатково, якщо це є доцільним, з метою пошуку інформації про особу можна використовувати ресурс «Миротворець», створений «Центром дослідження ознак злочинів проти національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», який дозволяє визначити, чи не занесена особа, щодо якої збирається інформація, до бази як найманець, агент, позаштатний працівник спецслужб.

Паспортні дані та реєстраційний номер облікової картки платника податків. Пошук паспортних даних фізичної особи та реєстраційного номеру облікової картки платника податків за номером телефону дозволяє здійснювати електронний ресурс @Dosie_Bot. Даний ресурс дає можливість за номером телефону визначити ПІБ особи, ідентифікаційний код, дату народження, стать, за наявності – інші номери телефонів, паспортні дані електронну адресу.

Також є можливість пошуку профілю фізичної особи в соціальних мережах та меседжерах.

Skype. У вікні пошуку контактів даного каналу спілкування вводяться ПІБ, нік-нейми людини, що дозволяє розшукувати скайп-профілі особи, відносно якої йде збір інформації. Скайп-профіль дозволяє бачити дані, що ідентифікують особу, а також перелік її контактів, якщо вони не приховані користувачем. Крім того, знайшовши скайп-профіль особи, можна відіслати запит на приєднання до контактів у її профілі, вступити у переписку.

Facebook. Електронний ресурс @getfb_bot дозволяє за номером телефону особи шукати її профіль у фейсбуці. Це може бути декілька профілів, в профілях видно особисту інформацію, пости особи, її вподобання, фото, список друзів.

Пошук нік-нейму особи можна здійснювати з використанням ресурсів *Whatsmyname, Namecheakup, Maigret OSINT*. Іноді особа має декілька профілів у соціальних мережах, призначенням деяких з них є неформальне спілкування, інформація та фото, які не можуть бути викладені в загальновідомих повсякденному оточенню профілях.

Telegram. Інтернет-ресурси @telesint_bot, @eyeofbeholder_bot допомагають дізнатись інформацію про участь користувача телеграм у відкритих та закритих групах. Пошук відбувається по нік-нейму.

SocialLinks. Ресурс дозволяє здійснювати перегляд фото і постів, які особи завантажила в мережу Інтернет, а також фото та постів, де відзначена особа, відносно якої здійснюється пошук інформації, а також які наявні коментарі до зазначених постів та фото, ким ці коментарі написані. Наприклад, можуть бути виявлені коментарі особи щодо вкладених в мережі новин, постів, публікацій, які носять провокаційний характер, мають ознаки закликів, пропаганди, тощо.

Програми-агрегатори інформації про особу, що розміщена в мережі Інтернет. Серед загальнодоступних агрегаторів можна виділити:

– електронний ресурс @Quick_OSINT_bot дозволяє здійснювати швидкий пошук профілів особи з 927 джерел;

– електронний ресурс Iguana. Вхідною інформацією для пошуку особи може бути: профіль в соціальних мережах, номер телефону, пошта, нік, пароль; вихідну інформацію, яку може дати даний агрегатор: ім'я, адреса, освіта, контакти і профілі в інших соціальних мережах, фото та публікації особи.

Досить дієвим є *пошук інформації про фізичну особу в мережі за її фото*. Для даного пошуку можна використовувати ресурс Яндекс.Картинки. При завантаженні фото в даний ресурс відбувається пошук та вибір в мережі схожих фото. Аналіз фотом дозволяє ідентифікувати місця знаходження особи, що в кадрі, інших осіб, що зображені на фото, певні дії, тощо.

Відпрацювання інформації про посадових осіб підприємства інших осіб, що є носіями корупційних ризиків, має вплітатись у загальну методику оцінки корупційних ризиків а підприємстві, організації, установі.

Збір і опрацювання інформації, що є у вільному доступі, про осіб, які є носіями корупційних ризиків є важливим етапом антикорупційних стратегій та складовою розслідувань, пов'язаних з розкриттям корупційних злочинів. Інформація, розміщена в загальному доступі в Інтернеті:

– допомагає ідентифікувати особу з її нік-неймами, масками в соціальних мережах;

– дозволяє зібрати неофіційну інформацію про подорожі, дозвілля, вподобання особи, наприклад, виявити, що під час виконання якихось завдань за місцем роботи особа фізично знаходилась за кордоном на відпочинку, про що свідчать її чек-іни та фото, викладені у соціальних мережах;

– дозволяє бачити загальнодоступні дописи, пости, статті особи, викладені в мережу, відслідковувати переписки особи на форумах та в соціальних мережах, що, для прикладу, може свідчити про асоціальну поведінку, про незвичні, відмінні від офіційно відомих вподобання особи, переписка може містити заклики, пропаганду, образи в бік інших осіб, тощо;

– одним з найцінніших здобутків, які можна отримати, вивчаючи особу в загальнодоступних Інтернет-ресурсах, є отримання мережі контактів особи, людей, які є серед її друзів в соціальних мережах, людей, з якими вона знаходиться на загальних фото, людей, з якими вона дискутує на форумах чи у переписках в соціальних мережах. Серед друзів, наприклад, можуть виявитись представники постачальників, з якими укладаються контракти особою – носієм корупційного ризику, колеги, які можуть виявитись співучасниками корупційних злочинів, представники державних органів, задіяні в корупційних схемах.

Висновки. Відпрацювання інформації про особу – носія корупційних ризиків з використанням загальнодоступних джерел є важливим етапом і складовою антикорупційної політики та розслідувань, пов'язаних з підозрами у скоєнні корупційних злочинів. Інформаційна революція та глобалізація інформаційних ресурсів робить життя людей більш публічним і відкритим для зовнішніх розслідувачів, що вимагає формування нових підходів і методик роботи з інформацією.

На сьогодні існує досить багато Інтернет-ресурсів для збору публічної інформації про фізичну особу, деякі з них (ті, які є у вільному доступі і не є платними)

розглянуті в цій статті. Соціальні мережі, безперечно, є одним з найбільш важливих каналів збору інформації про особу, що може допомогти в розслідуванні і виявленні корупційних ризиків, пов'язаних із досліджуваною особою.

Перелік посилань

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
3. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
4. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

References

1. Civil Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 435-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (in Ukrainian).
2. Law of Ukraine “On Prevention of Corruption” dated 14.10.2014 No. 1700-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (in Ukrainian).
3. Law of Ukraine “On the Protection of Personal Data” dated 01.06.2010 No. 2297-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>. (in Ukrainian).
4. Law of Ukraine “On State Registration of Legal Entities, Individuals – Entrepreneurs and Public Formations” dated 15.05.2003 No. 755-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>. (in Ukrainian).
5. Law of Ukraine “On Access to Public Information” dated 13.01.2011 No. 2939-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>. (in Ukrainian).

ОТРАБОТКА КОРРУПЦИОННЫХ РИСКОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПУТЕМ ПОИСКА ИНФОРМАЦИИ О ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ОТКРЫТЫХ ИСТОЧНИКОВ ИНФОРМАЦИИ

Е. П. Проскура

В статье исследованы способы и общедоступные средства поиска информации о физических лицах – носителей коррупционных рисков на предприятии, учреждении, организации. Данный поиск, сбор и анализ информации в открытых источниках помогает установить телефоны, электронные адреса, места регистрации лиц, выявить их контакты в социальных сетях, найти их посты, сообщения, публикации, фото и другую информацию, которая могла бы быть интересной в оценке вероятности совершения лицом коррупционных преступлений и оценке коррупционных рисков на предприятии.

В процессе оценки коррупционных рисков ключевым моментом является определение круга лиц, которые являются носителями рисков совершения коррупционных действий на предприятии / организации, а в дальнейшем – отработка их действий, поведения, связей с другими работниками и посторонними

лицами. Важно определить внутренние и внешние по отношению к предприятию / организации заинтересованные стороны (третья сторона), их интересы и взаимосвязи, которые могут влиять на появление коррупционных рисков и коррупционных поступков, или могут способствовать уменьшению рисков и предотвращению коррупционных поступков.

На сегодня существует достаточно много Интернет-ресурсов для сбора публичной информации о физическом лице, некоторые из них (те, которые есть в свободном доступе и не являются платными), они рассмотрены в статье. Социальные сети, безусловно, являются одним из наиболее важных каналов сбора информации о лице, могут помочь в расследовании и выявлении коррупционных рисков, связанных с исследуемым лицом.

Отработка информации о лице – носителе коррупционных рисков с использованием общедоступных источников является важным этапом и составной антикоррупционной политики, и расследований, связанных с подозрениями в совершении коррупционных преступлений. Информационная революция и глобализация информационных ресурсов делает жизнь людей более публичной и открытой для внешних исследователей, что требует формирования новых подходов и методик работы с информацией.

Ключевые слова: открытые источники информации, коррупция, коррупционное деяние, должностное лицо, коррупционный риск, носитель коррупционных рисков.

PROCESSING CORRUPTION RISKS IN INSTITUTIONS BY SEARCHING INFORMATION ON OFFICIALS USING OPEN SOURCES OF INFORMATION

K. Proskura

The article deals with the methods and publicly available means of searching for information about individuals – carriers of corruption risks at an enterprise, institution, organization. This search, collection and analysis of information in open sources helps to establish phones, email addresses, places of registration of persons, identify their contacts on social networks, find their posts, messages, publications, photos and other information that could be interesting in assessing the likelihood of committing the face of corruption crimes and the assessment of corruption risks at the enterprise.

In the process of assessing corruption risks, the key point is to determine the circle of persons who are carriers of the risks of committing corruption at the enterprise/organization, and in the future to work out their actions, behavior, relationships with other employees and outsiders. It is important to identify stakeholders internal and external to the enterprise/organization (third party), their interests and relationships that can influence the emergence of corruption risks and acts of corruption, or can help reduce risks and prevent corruption.

Today there are quite a few Internet resources for collecting public information about an individual, some of them (those that are freely available and are not paid) are discussed in the article. Social networks are undoubtedly one of the most important channels for collecting information about a person, they can help in the investigation and identification of corruption risks associated with the investigated person.

Working out information about the person – the bearer of corruption risks using publicly available sources is an important stage in both the anti-corruption policy and

investigations related to suspicions of corruption offenses. The information revolution and the globalization of information resources makes people's lives more public and open to external investigators, which requires the formation of new approaches and methods of working with information.

Key words: open sources of information, corruption, act of corruption, official, corruption risk, bearer of corruption risks.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.80>

УДК 343.98

Тетяна Василівна Пасентко
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу досліджень бухгалтерського та податкового обліку
і звітності лабораторії економічних досліджень

E-mail: paientko.tetiana@kndise.gov.ua

Марина Ігорівна Рудая
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу досліджень бухгалтерського та податкового обліку
і звітності лабораторії економічних досліджень

E-mail: ruday@ukr.net

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИБОРУ СТАВКИ ДИСКОНТУВАННЯ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЕКСПЕРТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Стаття присвячена узагальненню методологічних підходів до вибору ставки дисконтування для застосування при проведенні експертиз та експертних досліджень. Доведено, що для підтвердження визначення вартості грошей у часі: теперішньої або майбутньої вартості, капіталізованої і справедливої вартості є необхідність у застосуванні відповідної ставки дисконтування. Досліджено практичне застосування методології визначення ставки дисконтування. Обґрунтовано, алгоритм розрахунку ставки дисконтування за моделлю вартості капітальних активів які можливо застосовувати у сучасних реаліях України.

Ключові слова: ставка дисконтування, безризикова ставка дохідності, модель вартості капітальних активів.

Постановка проблеми. Протягом кількох останніх років експертам-економістам все частіше ставляться питання, вирішення яких пов'язане з